

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס

ביטחון ותודעה

ד"ר אייל פינקו | מדע המדינה

Security and Influence | 71-439-01

שיעור	סוג הקורס:
2	היקף נ"ז:
תשפ"ה 2024	שנת לימודים:
ב	סמסטר:
ג' 20:00	יום ושעה:
—	שעת קבלה:
Eyal.pinko@biu.ac.il	מייל מרצה:
—	קישור לאתר למדה:

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

עידן המידע והשתנות מאפייני העימותים הפכו את "הקרב על התודעה" לרכיב מפתח בכל מאמץ אסטרטגי ולאחד ממרכיבי הביטחון הלאומי של ישראל. שבירת המחיצות בין קהלי היעד, המיידיות והזמינות של הדיווח וריבוי הגורמים המעורבים הפכו את ההתמודדות עם רכיב התודעה למורכב מאוד. כפועל יוצא להכרת המרכיב החדש-יחסית הזה יש חשיבות הולכת ומתעצמת.

מטרות/תוצרי הלמידה

- הסטודנט יכיר את מאפייני מרחב התודעה ואתגר העיסוק בו.
- הסטודנט יכיר את המאמצים העיקריים בתחום התודעה.
- הסטודנט ינתח את מאפייני קהלי היעד העיקריים ואת דרכי השפעה התודעתית עליהם.

ידע

- הסטודנט יזהה שימוש בעלי תודעה ומניפולציות תודעתיות.
- הסטודנט ינתח נקודות חוזק וחולשה במאמצי התודעה הישראליים לאורך השנים.

ג. הסטודנט יתרגל רכיבים בתהליך החשיבה על תכנית תודעה.

מיומנויות

א. הסטודנט יזהה שימוש בעלי תודעה ומניפולציות תודעתיות.

ב. הסטודנט ינתח נקודות חוזק וחולשה במאמצי התודעה הישראליים לאורך השנים.

ג. הסטודנט יתרגל רכיבים בתהליך החשיבה על תכנית תודעה.

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה/ צפיה נדרשת	הערכה תהליכית/מעצבת
1	מה היא תודעה ומדוע צריך להיאבק עליה; מה מקומה במערכה הצבאית	הרצאה	ג'והן סירל, סער רווח	
2	תודעה ותודעה ציבורית	הרצאה		
3	תפיסות שונות לטיפול בסוגיית התודעה - אמריקנית, רוסית, בריטית, סינית וישראלית ועקרונות לבניית תכנית תודעה	הרצאה	התפיסה הבריטית, דימה אדמסקי, שי שבתאי וליאור רשף	
4	כלי התודעה: מודיעין לתודעה בדגש על מודיעין גלוי	הרצאה		ניתוח אירוע
5	כלי תודעה – AI - DEEP FAKI	מרצה אורח	קובי מיכאל ויוסי קופרווסר; סא"ל ש, רס"ן ד ורס"ן ד	תרגיל
6	כלי התודעה: דוברות והסברה	הרצאה	נחמן שי	
7	כלי התודעה: דיפלומטיה ציבורית	הרצאה	דב שנער	
8	כלי התודעה: לוחמה פסיכולוגית	הרצאה	טל טובי	
9	כלי התודעה: פעילות מבצעית בשרות התודעה	הרצאה	יוסי בידץ ודימה אדמסקי	
10	כלי התודעה: מניפולציות ופייק	הרצאה		
11	מאמצי התודעה: השפעה על האויב	הרצאה		
12	מאמצי התודעה: לגיטימציה בינ"ל	הרצאה	שחר עילם ושירה פתאל	
13	מאמצי התודעה: חוסן העורף	הרצאה	מאיר אלרן, כרמית פדן, איה דולב	

14	סיכום - מבט ביקורתי על מאמצי התודעה בישראל	הרצאה	
----	--	-------	--

(בקורס שנתי, יש להוסיף את המפגשים הנוספים)
 *ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

ציון סופי

תיאור התוצר	משקל בציון הסופי
ניתוח אירוע	10%
עבודת גמר	90%

דרישות הקורס

- נוכחות 80%
- ניתוח אירוע
- עבודת גמר

דרישות קדם

שם הקורס	מס' הקורס
ללא	

ביבליוגרפיה: תכנים לקריאה, צפיה והאזנה (רצוי עדכני)

שעור 1 ו-2 - מה היא תודעה ומדוע צריך להיאבק עליה:

- ג'והן סירל, אני הולך לדבר על תודעה, הרצאת TED
- סער רווה, תודעה והוויה, מערכות 409 - 410, עמ' 66 - 75.
- רופרט סמית', התועלת שבכוח, תל אביב: מערכות, 2013, סיכום - מה ניתן לעשות? עמ' 326 - 353.
- Josph Nye, Soft Power, New York: Public Affairs, 2004, pp. 1 - 32.

שעור 3 ו-4 - תפיסות שונות לטיפול בסוגיית התודעה:

- Commander's Handbook for Strategic Communication and Communication
- Strategy, executive summary.

- Ministry Of Defence, Joint Doctrine Note 1/12 (JDN 1/12) Strategic Communication: The Defence Contribution, Chapter 1: Understanding Strategic Communication - part 1-1 to 1-7.
 - דימה אדמסקי, אומנות אופרטיבית קיברנטית, עשתונות 11, אוגוסט 2015, פרק ב' - הגישה הרוסית לאומנות המערכה הקיברנטית, עמ' 28 - 48.
 - שי שבתאי וליאור רשף, מאמץ התודעה בצה"ל, מערכות 457, אוקטובר 2014.
 - ציפי ישראלי וגבריאל אראל, תודעה והמערכה על התודעה – נקודת מבט תיאורטית, מודיעין הלכה למעשה, גיליון 4, עמ' 21 - 34.
- שעור 5 - כלי התודעה: מודיעין לתודעה בדגש על מודיעין גלוי:**

- קובי מיכאל ויוסי קופרוסר, מודיעין לתודעה – הנדבך התאורטי, מודיעין הלכה למעשה, גיליון 4, עמ' 57 - 68.
- סא"ל ש' רס"ן ד' ורס"ן ר', מודיעין למערכות ולמבצעי תודעה, מודיעין הלכה למעשה, גיליון 4, עמ' 69 - 78.
- ראובן ארליך, מקומו של המודיעין בקרב על התודעה, מרכז המידע למודיעין ולטרור, 2007.
- יעז הנדל ואיימן מנצור, על התרבות הערבית ו"המשקפיים המערביים", עדכן אסטרטגי, כרך 9, גיליון 4.
- מיכאל מילשטיין, מוקוואמה - עלייתו של אתגר ההתנגדות והשפעתו על תפיסת הביטחון של ישראל, המכון למחקרי ביטחון לאומי, מזכר 112, עמ' 85 - 112.
- ירדן ותיקאי ואל"מ ע', כשאישי המודיעין ואיש ההסברה נפגשים, מודיעין הלכה למעשה, גיליון 4, עמ' 157 - 164.

שעור 6 - כלי התודעה: דוברות והסברה:

- נחמן שי, מלחמדיה, עמ' 107 - 132, 316 - 318, 329 - 337.
- שאול מופז, צה"ל והתקשורת - המלצות למפקדים, מערכות 356 - 357.
- רון כתרי ואפי מלצר, התקשורת בעימות המוגבל, מערכות 380 - 381.
- גיורא איילנד, צה"ל והתקשורת הזרה: הערכה ולקחים בתום שנה לאינתיפאדה, עדכן אסטרטגי, כרך 4, גיליון 3.

- דנה שגב, עיצוב מערך התודעה של דובר צה"ל מול עיצוב מערך התודעה של חמאס - 'צוק איתן' כמקרה בוחן, בין הקטבים 5.

שעור 7 - כלי התודעה: דיפלומטיה ציבורית:

- נחמן שי, מלחמדיה, עמ' 59 - 74, 308 - 315.
- דב שנער, דיפלומטיה ציבורית בישראל - דו"ח מחקר, מוסד שמואל נעמן ומשרד החוץ, מרץ 2009, עמ' 10 - 34.
- Simon Anholt, Competitive Identity, pp. 1 – 23

שעור 8 - כלי התודעה: לוחמה פסיכולוגית:

- רון שליפפר, לוחמה פסיכולוגית ויישומיה בהיסטוריה העולמית ובמזרח-התיכון, תל-אביב: מערכות, 2007, עמ' 15 - 35.
- טל טובי, מלחמת שכנוע, מערכות 452.
- סא"ל עדו, הונאה טכנולוגית צבאית במאה העשרים, מערכות 364.
- אלעד אדרי, הונאה בראש השנה - על מתקפת הטט של צפון-ויאטנם, מערכות 456.
- רון שליפפר, הלוחמה הפסיכולוגית ב"עופרת יצוקה", מערכות 432.

שעור 9 - כלי התודעה: פעילות מבצעית בשרות התודעה:

- יוסי בידץ ודימה אדמסקי, התפתחות הגישה הישראלית להרתעה - דיון ביקורתי בהיבטיה התיאורטיים והפרקטיים, עשתונות, גיליון מס' 8, עמ' 25 - 41.
- תמיר ידעי וערן אורטל, 'פרדיגמת סבבי ההרתעה - דפוס אסטרטגי ודוקטרינה במבוי סתום, עשתונות, גיליון מס' 1.
- חטיבת תורה והדרכה, מבצעים מוכוונים תוצא (אפקטים), תפיסות ותורות בצבאות העולם מס' 5, עמ' 5 - 32.
- אל"מ א', הפעלת הכוח האווירי במלחמת המפרץ השניה, מערכות 390.
- ג'יימס מאטיס, התוצאות השליליות של המבצעים מוכוונים תוצא, מערכות 426.
- שרון ביטון, ארגוני הסיוע הבין-לאומיים בעזה - נכס או נטל?, מערכות 447.

- גיא שטולץ, התפיסה המתפתחת של הרכיב האזרחי בלחימה, צבא ואסטרטגיה, כרך 5, גיליון מיוחד.

שיעור 10 – כלי התודעה: מניפולציות ופייק:

- נעם אלון, תפקיד החברה האזרחית במערכה התודעתית-דיגיטלית על רקע פרשת "קימברידג' אנליטיקה", מודיעין הלכה למעשה, גיליון 4, עמ' 277 - 286.
- Joseph S. Nye Jr., How Sharp Power Threatens Soft Power, Foreign Affairs January 24, 2018.
- השפעת הרשתות החברתיות – מאמרים מתוך דה-מרקר
- טים הארטפורד, עובדות לא יכולות לנצח שקרים, פייננשל טיימס, 23 במרץ 2017, התפרסם בכלכליסט.
- אורי פסובסקי, "זה לא קרב מול כמה טרולים. אנו בעיצומה של מלחמת עולם", כלכליסט, 15 בפברואר 2019.

שיעור 11 - מאמצי התודעה: השפעה על האויב:

- שמואל ניר (סמו), טבע העימות המוגבל.
- The US Army and Marine Corps, Counterinsurgency Field Manual 3-24, Chicago: The University of Chicago Press, 2007, pp. 20 - 52.
- משה לוי, האוכלוסיה הפלסטינית - מרכיב מרכזי בהכרעת העימות המוגבל, מערכות 395.
- שרי גולדשטיין פרבר, לוחמה פסיכולוגית בשטחים והפרופיל הנפשי של המפגע המתאבד, מערכות 389.
- יוסי קופרווסר, שדה הקרב על התודעה, עדכן אסטרטגי, כרך 12, גיליון 2.
- ראפע אבו טריף, האם ניתן להרתיע ארגוני טרור?, מערכות 456.
- שאול קמחי ושמואל אבן, מי הם מתאבדי הטרור? טיפולוגיה של מחבלים מתאבדים פלסטינים, עדכן אסטרטגי, כרך 6, גיליון 2.

שיעור 11 - מאמצי התודעה: לגיטימציה בינ"ל

- שחר עילם ושירה פתאל, איום הדה-לגיטימציה על מדינת ישראל: מקרה בוחן לניהול מערכה על התודעה, מודיעין הלכה למעשה, גיליון 4, עמ' 211 - 222.

- דב שנער, דיפלומטיה ציבורית בישראל - דו"ח מחקר, מוסד שמואל נעמן ומשרד החוץ, מרץ 2009, עמ' 35 - 58.
- עבדאללה צוואלחה, הסביבה האסטרטגית החדשה של ישראל - אתגר העוצמה הרכה, עדכן אסטרטגי, כרך 17, גיליון 1.
- ג'רלד מ. סטיינברג, אן הרצברג וג'ושוע בקון, ארגונים לא ממשלתיים והזירה המשפטית והפוליטית במבצע 'צוק איתן', עדכן אסטרטגי, כרך 19, גיליון 1.
- שרון ביטון ואור אלרום, בין אסון למשבר, מערכות 463.

שעור 13 - מאמצי התודעה: חוסן העורף:

- מאיר אלרון, כרמית פדן, איה דולב, תודעה וחוסן חברתי במצבי חרום ביטחוניים בישראל, מודיעין הלכה למעשה, גיליון 4, עמ' 223 - 233.
- פולי מרדכי ויותם אמיתי, זמן תודעה, מערכות 458.
- מוניר עמאר ואלי מיכלסון, המערכה על העורף, בין הקטבים 4.
- רמי פלץ, התמודדות העורף עם עימות מתמשך, מערכות.
- מאיר אלרון, החזית האזרחית: תפקוד נאות מול אתגר מוגבל, עדכן אסטרטגי, כרך 11, גיליון 4.
- מאיר פינקל, השפעת החברה על הדוקטרינה ועל התרבות של צה"ל, מערכות 412.
- תמר הרמן, דעת קהל וקבלת החלטות בישראל, עדכן אסטרטגי, כרך 14, גיליון 4.

שעור 14 - סיכום - מבט ביקורתי על מאמצי התודעה בישראל:

- מבוא: מערכות דיסאינפורמציה והשפעת גורמים זרים על התודעה, מודיעין הלכה למעשה, גיליון 4, עמ' 7 - 18.
- נחמן שי, מלחמדיה, עמ' 233 - 256, 319 - 329, 337 - 346.
- דו"ח מבקר המדינה, היבטים בהיערכות גורמי ההסברה בנושאי חוץ וביטחון, עמ' 10 - 40.
- דו"ח מבקר המדינה, התמודדות עם המשט התורכי, 107 - 116.